

Land- en zoetwatermollusken van Wieringen

door

W. H. NEUTEBOOM

Over de land- en zoetwatermollusken van het voormalige Zuiderzee-eiland Wieringen is in de literatuur weinig bekend.

VAN BENTHEM JUTTING (1927) noemt slechts *Ovatella myosotis*, *Hydrobia stagnorum* en *Hydrobia ulvae*. VAN BENTHEM JUTTING (1944) geeft behalve bovengenoemde soorten ook op: *Lymnaea peregra*, *Arion rufus*, *Arion circumscriptus*, *Limax maximus* en *Deroceras laeve*. In VAN BENTHEM JUTTING (1947) worden toegevoegd: *Potamopyrgus jenkinsi*, *Lymnaea truncatula*, *Planorbis crista*, *Planorbis leucostoma*, *Vertigo pygmaea*, *Vallonia pulchella*, *Vallonia costata*, *Vitrea crystallina*, *Deroceras reticulatum* en *Cecilioides acicula*, waarmee het aantal tot dan bekende soorten tot 18 stijgt.

De opmerking van VAN BENTHEM JUTTING (1944, p. 44) dat op een eiland als Wieringen ongetwijfeld meer soorten te verwachten zijn, was voor schrijver aanleiding tot een nader onderzoek. Het resultaat hiervan was dat de aanwezigheid van 54 soorten vastgesteld kon worden. De molluskenfauna vertoont veel overeenkomst met die van Texel (VAN BENTHEM JUTTING, 1956, p. 56-57), hoewel daar 18 soorten (waaronder 7 Sphaeriidae) voorkomen die op Wieringen ontbreken, anderzijds zijn 14 soorten niet op Texel gevonden. Ook voor de IJsselmeerkust van Noord-Holland karakteristieke soorten als *Cerneuella virgata*, *Laciniaria biplicata* en *Oxychilus draparnaudi* hebben zich tot Wieringen uitgebreid.

Nagenoeg allé op Schokland, Urk en Marken verzamelde soorten (VAN BENTHEM JUTTING, 1944; BUTOT, 1960) komen ook op Wieringen voor, alleen de op Schokland en Marken gevonden *Planorbis vortex* en de op de Schokland waargenomen *Bibynia leachii*, *Planorbarius corneus*, *Pisidium subtruncatum* en *Sphaerium lacustre* ontbreken. Omdat het karakter van Wieringen door de afsluiting van het Amsteldiep in 1925, de dichting van de Afsluitdijk in 1932 en de drooglegging van de Wieringermeer in 1930 en, na de onderwaterzetting in de laatste oorlogsdagen, nogmaals in 1945, in de laatste decennia aanzienlijk gewijzigd is, zijn in onderstaand overzicht de jaartallen van de vondsten vermeld. De gegevens werden ontleend aan het Comité ter Bestudering van de Molluskenfauna in Nederland (MC), de Mededelingen van de Zuiderzee-Commissie afl. 6,

1944 (ZC), en de collecties en waarnemingen van de Hereñ D. ATEN te Zaandam (A), L. J. M. BUTOT te De Bilt (B) en de schrijver (N).

SYSTEMATISCH OVERZICHT

- 1 *Theodoxus fluviatilis* (Linné)
Den Oever, 1953 (N); Hoelm, Amstelmeerkanaal, dood, 1964 (A);
Westerland, Amstelmeer, 1964 (N).
- 2 *Valvata piscinalis* (Müller)
Algemeen, 1944 (MC), 1953 (N), 1964 (A, B, N).
Hydrobia stagnorum (Gmelin)
Noordkust, 1922 (ZC); Den Oever, 1926 (ZC). De soort kon niet meer
teruggevonden worden.
- 3 *Hydrobia ulvae* (Pennant)
Zeer algemeen langs de gehele noordkust, 1926 (ZC), 1953 (N), 1962
(N), 1964 (A, B, N).
- 4 *Potamopyrgus jenkinsi* (Smith)
Randkanaal Hippolytushoef en Waard Nieuwlandpolder, 1944 (MC);
Stroe, 1944 (MC); Den Oever, IJselmeer, 1962 (N); Westerland, Am-
stelmeer, 1964 (N).
- 5 *Bitthynia tentaculata* (Linné)
Algemeen, 1944 (MC), 1964 (A, B, N).
- 6 *Assiminea grayana* Fleming
Oosterland, binnendijks, 1948 (A); Westerland, dood, 1948 (A); Stroe,
buitendijks, 1948 (A); Normer, schor, 1964 (N).
- 7 *Ovatella myosotis* (Draparnaud)
De Haukes, 1917 (ZC), 1944 (MC); Randkanaal Waard Nieuwland-
polder, 1944 (MC), op deze plaatsen door verzoeting verdwenen. Stroe,
1948 (A); Normer, schor, 1964 (N).
- 8 *Physa acuta* Draparnaud
Hoelm, Amstelmeerkanaal, 6 juni 1964 (N).
- 9 *Physa fontinalis* (Linné)
Algemeen, 1944 (MC), 1964 (A, B, N).
- 10 *Lymnaea truncatula* (Müller)
Algemeen in het oostelijk deel van het Amstelmeerkanaal, 1944 (MC),
1964 (N); Stroe, 1944 (MC); Hippolytushoef, 1948 (A).
- 11 *Lymnaea palustris* (Müller)
Algemeen in het Amstelmeerkanaal van De Haukes tot Den Oever,
1944 (MC), 1964 (A, B, N).
- 12 *Lymnaea peregra* (Müller)
Algemeen, 1926 (ZC), 1944 (MC), 1953 (N), 1964 (A, B, N).
- 13 *Lymnaea stagnalis* (Linné)
Vrij algemeen, 1964 (A, B, N).
- 14 *Planorbis planorbis* (Linné)
Algemeen, 1944 (MC), 1964 (A, B, N).
- 15 *Planorbis leucostoma* Millet
Algemeen langs het Amstelmeerkanaal, 1944 (MC), 1964 (A, B, N);
Stroe, 1944 (MC).
- 16 *Planorbis contortus* (Linné)
Hoelm, Amstelmeerkanaal, 6 juni 1964 (A, B, N).
- 17 *Planorbis albus* (Müller)
Stroeër- en Oosterlander Polder, sloot langs Oosterkruisweg, 28 juni 1964
(N).
- 18 *Planorbis crista* (Linné)

- Randkanaal bij Hippolytushoef, 1944 (MC); Waard Nieuwlandpolder, 1944 (MC); Stroe, 1950 (A); Den Oever, IJsselmeer, 1962 (N).
- 19 *Segmentina complanata* (Linné)
Oosterklief, Amstelmeerkanaal, 10 mei 1964 (N).
- 20 *Ancylus fluviatilis* Müller
Den Oever, IJsselmeer, 6 juni 1964 (A, B, N).
- 21 *Cochlicopa lubrica* (Müller)
Algemeen, 1944 (MC), 1962 (N), 1964 (A, B, N).
- 22 *Vertigo pygmaea* (Draparnaud)
Normer, noordzijde dijk, dood, 1943 (MC); Den Oever, begin Wieringerrandweg, 1962 (N).
- 23 *Pupilla muscorum* (Linné)
Oosterland, 1948 (A); Westerland, 1948 (A); Vatrop, 1964 (A, B, N); De Haukes, 1964 (A, B, N); Normer, 1964 (N).
- 24 *Vallonia costata* (Müller)
De Haukes, 1944 (MC).
- 25 *Vallonia excentrica* Sterki
Dam, 1964 (N); Den Oever, 1964 (N); De Haukes, 1964 (A, B, N); Normer, 1964 (N).
- 26 *Vallonia pulchella* (Müller)
Stroe, 1944 (MC); Westerland, 1944 (MC); Waard Nieuwlandpolder, 1944 (MC); Hippolytushoef, 1944 (MC); Normer, dood, 1944 (MC); Vatrop, 1964 (A, B, N).
- 27 *Succinea oblonga* Draparnaud
De Haukes, zuidoostzijde haven, 7 mei 1964 (N).
- 28 *Succinea elegans* Risso
Algemeen, 1944 (MC), 1964 (A, B, N).
- 29 *Discus rotundatus* (Müller)
De Haukes, 1944 (MC), 1964 (N); Westerland, 1962 (N); Den Oever, 1962 (N); Hoelm, 1964 (N).
- 30 *Arion circumscriptus* Johnston
Algemeen, 1942 (ZC), 1944 (MC), 1964 (A, B, N).
- 31 *Arion hortensis* Férussac
Hollebalg, eendenkooi, 6 juni 1964 (A, B, N).
- 32 *Arion rufus* (Linné)
Algemeen, 1942 (ZC), 1964 (A, B, N).
- 33 *Arion intermedius* Normand
Den Oever, oostzijde Stonteldijk, 1964 (N); Dam, achter zeedijk, 1964 (N); Hollebalg, eendenkooi, 1964 (B).
- 34 *Vitrina pellucida* (Müller)
Vatrop, dood, 1964 (A, B, N); Hollebalg, eendenkooi, dood, 1964 (A, B, N); De Haukes, zuidoostzijde haven, dood, 1964 (A, B, N); Den Oever, oostzijde Stonteldijk, 1964 (B).
- 35 *Vitrea crystallina* (Müller)
Waard Nieuwlandpolder, 1944 (MC); Hippolytushoef, 1944 (MC).
- 36 *Aegopinella niisidula* (Draparnaud)
Westerland, cever Amstelmeer bij Amsteldiepdijk, 28 juni 1964 (N).
- 37 *Nesovitreya petronella* (Pfeiffer)
Stroe, 1944 (MC); Elft, eendenkooi, 1944 (MC); Hippolytushoef, middelste eendenkooi, 1944 (MC); Dam, achter zeedijk, 1964 (N).
- 38 *Oxychilus alliarius* (Müller)
Hollebalg, eendenkooi, 6 juni 1964 (A, B, N).
- 39 *Oxychilus cellarius* (Müller)
Vrij algemeen, 1944 (MC), 1962 (N), 1964 (A, B, N).
- 40 *Oxychilus draparnaudi* (Beck)

- Westerland, oever Amstelmeer bij Amsteldiepdijk, 1948 (A), 1962 (N).
- 41 *Zonitoides nitidus* (Müller)
Den Oever, oostzijde Stonteldijk, 1964 (N); De Haukes, haven, 1964 (N).
- 42 *Limax maximus* Linné
Westerland, 1942 (ZC); Hippolytushoef, 1944 (MC), 1964 (N).
- 43 *Deroceras laeve* (Müller)
Algemeen, 1942 (ZC), 1943 (ZC), 1944 (MC), 1962 (N), 1964 (N).
- 44 *Deroceras reticulatum* (Müller)
Algemeen, 1944 (MC), 1964 (A, B, N).
- 45 *Euconulus fulvus* (Müller)
Den Oever, oostzijde Stonteldijk, 7 mei 1964 (N).
- 46 *Ceciloides acicula* (Müller)
De Haukes, dijk bij Lutje, 1944 (MC).
- 47 *Laciniaria biplicata* (Montagu)
Den Oever, oostzijde Stonteldijk, 7 mei 1964 (N).
- 48 *Candidula intersepta* (Poiret)
De Haukes, zuidoostzijde haven, 7 mei 1964 (N).
- 49 *Cernuella virgata* (Da Costa)
De Haukes, zuidoostzijde haven, 7 mei 1964 (N).
- 50 *Trichia hispida* (Linné)
Algemeen, 1944 (MC), 1962 (N), 1964 (A, B, N).
- 51 *Cepaea nemoralis* (Linné)
Stroe, 1944 (MC); Den Oever, 1964 (N); De Haukes, 1964 (N); Westerland, 1964 (N); Hollebalg, eendenkooi, dood, 1964 (A, B, N); Hippolytushoever Polder, oever Amstelmeerkanaal, 1964 (N).
- 52 *Helix aspersa* Müller
Oosterland, kerkhof, 1964 (N); Dam, achter zeedijk, dood, 1964 (N); Westerland, kerkhof, 1964 (N).
- 53 *Anodonta anatina* (Linné)
Randkanaal ten zuiden van Hippolytushoef, 1944 (MC); idem, alleen dood, 1964 (N).
- 54 *Dreissena polymorpha* (Pallas)
Randkanaal ten zuiden van Hippolytushoef, 1944 (MC); Westerland, Amstelmeer, 1964 (N).

GECITEERDE LITERATUUR

- BENTHEM JUTTING, W. S. S. VAN, 1927. Lijst van gemeenten als vindplaatsen van Nederlandsche mollusken. Tijdschr. Ned. Dierk. Ver. (2) vol. 20, pp. LXXXIII-XCVII.
- BENTHEM JUTTING, W. S. S. VAN, 1944. Land- en zoetwatermollusken van de Zuiderzee-eilanden Wieringen, Marken, Urk en Schokland. Meded. v. d. Zuiderzee-Commissie, afl. 6, pp. 33-44.
- BENTHEM JUTTING, W. S. S. VAN, 1947. Lijst van gemeenten als vindplaatsen van Nederlandsche mollusken. Basteria, vol. 11, pp. 54-87.
- BENTHEM JUTTING, W. S. S. VAN, 1956. Mollusken van de Waddeneilanden. Basteria, vol. 20, pp. 41-61.
- BUTOT, L. J. M., 1960. De Markense Malacofauna. Basteria, vol. 24, pp. 45-48.